

487614

LITERA

ANUL II. Nr. 1—2

IANUARIE—FEBRUARIE 1939

Director: FANE GEORGE PAJIȘTE

S U M A R U L :

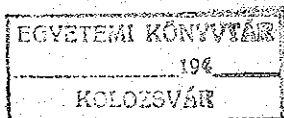
V. POIANĂ NĂSTURĂȘ:	Regele (versuri)
AL. T. STAMATIAD:	Din țara soarelui (versuri)
SEVER STOICA:	Eroismul fără paradis.
D. IOV:	Epigrame.
FANE GEORGE PAJIȘTE:	Nori de timp (versuri).
AMBROZIE MELINTE:	Teoria dirijării.
GHEORGHE BANU:	Răvaș mamei (versuri)
GRIGORE BUGARIN:	Sunetul Horei.
AUREL COSMA:	Figuri arădane: pictorul C. Minișan.
LUCIAN EMANDI:	Inscripție pe o scrisoare (versuri).
PAVEL BUTAN:	Nopti de veghe (versuri).
PFTRE BORTOȘ:	Nu plânge cântec (versuri)
CORIOLAN BĂRBAT:	Condeiu meu.

CRONICI:

ȘTEFAN CODREȘ:	Cronica literară.
CONST. RUDNEANU:	Cronica istorică.
V. IFTODE:	Cronica teatrală.
N. BRANA:	Cronica plastică.

REVISTE:

România Eroică, Viața Basarabiei, Presa, Eu și Europa, Cronica literară, Aposiolul, Brazde bănațene. Informații literare, cărți și reviste primite.

Exemplarul 15 Lei.

REDACTIONALE

- Manuscrisele nepublicate, nu se înapoiază, dar nici nu se ard; vor fi păstrate în arhiva revistei. Posteritatea, e posibil, să mai aibă un cuvânt de spus asupra lor.

ADMINISTRATIVE

Lămuriri

- În numele revistei nu se fac încasări decât cu chitanțe verificate de directorul revistei. O chitanță neverificată este neavenită.

Aviz

- Rugăm pe onorații noștri abonati și pe cei ce achită revistei noastre vre'o sumă, că dela 101 lei în sus, să nu primească nici-o chitanță, dacă n'are aplicat pe ea un timbru fiscal de 3 lei și un timbru de aviație de 2 lei.

SCHIMBURI

- Dorim schimb cu toate revistele și toate ziarele din țară.

Redacția și Administrația:
Arad, Piața Avram Iancu Nr. 18 Etaj II.
Timișoara I., Str. Lenau Nr. 4.

487614

*Maiestatea Sa Regele Carol II-lea
Creatorul de nouă istorie a Românilor
10 Febr. 1938 – 10 Febr. 1939*

LITERA

Regele

Când s'a deschis prăpastia pierzării
Să 'nghită'n ea morminte și hotare
Să stingă toate jertfele amare
Pe care le-au plinit feciorii țării;
Un uragan de vrajbă năvălise
Să 'ngroape lacom satele în sânge
Și lacrimile Patriei — ce plânge —
Atunci lumina cerul își deschise
De-am auzit noi buciiumul pe creste
Cu veacurile coborând din glorii
Ca să deschidă drumul spre victorii
Un Făt-Frumos, puternic ca'n poveste.
El curăți pământul de otravă
Din diavoleasca zărilor furtună
A picurat pe țară voce bună
Din gura morții ne-a suit în slavă.

Vallbură Poiană Năsturaș

Din Tara soarelui

— Traduceri din poezia japoneză —

ȚIPĂTUL GREERILOR

Linște fără de margini,
Singur, străbătând stâncile,
Țipătul greerilor.

ZĂDĂRNICIE

Florile înfloresc, — pe urmă
Se veștejesc, — pe urmă
Se scutură, — pe urmă....

LUNA

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Luna strălucește:
Până și micul tufiș
Se simte fericit!

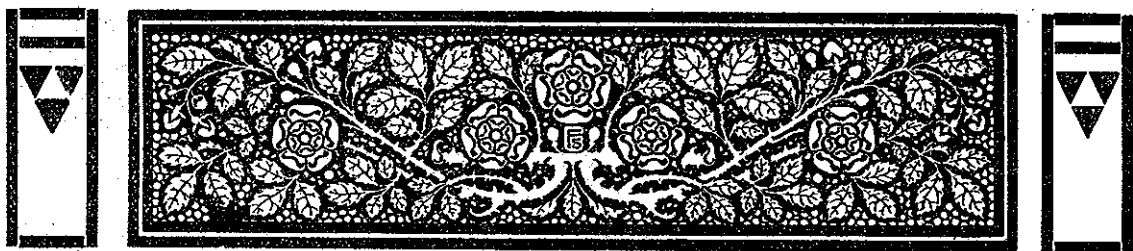
PASTEL DE IARNĂ

Iată, a sosit iarna:
Această femeie de bronz
Mă îngheață.

DESIGUR...

Desigur, nu iubirei mele
I se poate spune:
Totul are un sfârșit.

AL. T. STAMATIAD

Eroismul fără paradis

Pe Isus îl uităm mereu, imaginea lui se spălăcește pe retina noastră. E un nume care par'că murit. Un nume pe care îl vedem și azi în imagini, în tablouri, în sculpturi, în biserici, dar care apune, apune mereu. Isus e în asfințit. Dar asfințitul cu infinitele lui colori picturale, e îmbătător. Isus apune, însă, fără frumusețe. Poate cu durere, cu mâhnire, cu tristeță, Poate ne despărțim de el cum ne despărțim de trecutul nostru, care, totuși, învie, învie mereu. Da, trecutul, el învie, învie în noi ca un strein, când suntem mai slabi, când viața e în scădere în noi, când nu ne bucurăm de viață și avem nevoie de viața apusă ca să ne mângăiem. Da, atunci trecutul învie în noi. Cu mîhnire, cu culoarea crepusculului însingerat ca o portocală, cu regret, eu infinitul regret că, ce a fost nu mai poate să fie. El învie într'un fragment al adolescenței, în tinereța noastră însorită, într'o amintire îmbătăta de frumusețe, într'o tresărire a sufletului. Dar total este în van. Trecutul nu se mai poate întoarce. El e mort. Noi nu mai suntem.

Isus moare în noi: Nu mai suntem ai lui. Predicile lui vor încânta mai departe timpanul inteligenței noastre, pentru că nu putem alunga reveria și poesia. Intreaga această simfonie a ideilor pe cari ni-o cântă Mareu, Mateiu, Ioan și Luca va trăi ca trecutul în sufletul nostru. Și vor trăi și *Francise d'Assisi, cel cu suflet de artist*, și *Ignațiu de Loiola*, cel cu voința de piatră, și *Toma d'Áquino*, cel cu inteligența de diamant, și *Echardus*, misticul în care rațiunea lui d'Áquino se topește în poezie, darei vor trăi ca o amintire.

Ceeace ne răsvrătește împotriva lui Isus este viața. Dar el a spus-o: "Împărăția mea nu este din lumea aceasta". Tot ce a spus el, acest mare creator de vis nu este din lumea aceasta. Și noi suntem din lumea aceasta. Poate acum, în aceste file triste de Decembrie, simțim mai limpede acest adevăr, poate numai acum când visul isusian e zguduit de viața înfiorătoare, înțelegem că suntem din lumea aceasta. Și acest adevăr ne face alt om, ne zâmbește ca din humă alt suflet și ne descreștinează.

Nici într'un mistic nu trăește mai viu condamnarea acestei lumi ca în Echardus. De aceea, nici un mistic nu este mai aproape de Isus ca el, deși în predicile lui cum nu se rostesc astăzi, nu vorbește de Isus. Creștinismul înseamnă înstrăinarea de lumea aceasta, descărcarea vieții, desfrunzirea arborilor, camforizarea existenței. Nimic nu este mai străin de creștinism ca viața. Nu poți trăi și să fi creștin și nu poți fi creștin și să trăești.

Viața se ridică împotriva creștinismului. Dar numai dacă înțelegi viața, dacă te scufunzi în ea ca un scafandru în mare, poți simți această răsvărire. Dacă ești creștin nu vei înțelege nimic din toate aceste, cum ochii nu pot privi, în soare, căci ochii sunt soarele trupului și soarele ochii cerului, (adecă sunt de aceeaș substanță). Dar orice creștin trebuie să simtă în adâncul ființei sale că nu poate iubi viața și să fie, în acelaș timp, creștin și că cel mai greu lucru este să fi creștin, să te înstrăinezi de viață, să mori viu, să fi mort, când trăiești. Căci creștinismul e moartea în viață. Creștinismul fiind împotriva vieții ne oferă, ca recompensă, viața în moarte. Dar ce vă trebuie vouă, viața de aici pe care o simțiți, pe care o vedeți, sau viața de dincolo despre care nu știți nimic?

O, eu știu. Viața de dincolo este o mare mângâiere. Trăiești în suferinți aici, pe pământ, trăiești în durere și vrei să ai mângâierea că vei trăi paradisiar dincolo de marginea înflorită a acestei vieți, dincolo de mormânt. Ai nevoie de această iluzie, pentru că ești slab, pentru că nu poți smulge toate bucuriile acestei vieți și chiar dacă ai fi un mare pungaș al bucuriilor acestei vieți, n'ai vrea să te lipsești de viața de dincolo.

Desigur, este un eroism să fi creștin, să ucizi chemările vieții din tine, să ucizi bucuriile acestei lumi, dar nu este un eroism mai mare să înțelegi că nu există viața despre care ți se vorbește ades, fără convingere, nu e un eroism mai mare să trăiești fără această narcoză în care își duc viața milioane de oameni, nu e un eroism mai mare să trăiești fără acest reazim, fără acest punct arhimedic al inimilor slabe, să simțim cum se ivește golul în sufletul tău, un gol imens pe care nu-l poate reconforta nimic, pe care nu-l poate anestezia nimic, cum se iscă o prăbușire, cum moare marea consolare a vieții mizere de aici, răul, nu este un eroism mai mare să trăiești fără Isus, fără viața de dincolo, fără viața vecinică, fără iluzie, fără acest opiu neasemănat, ci numai în aerul aspru al existenței de aici? Nu este un mai mare eroism să știi că dacă ai murit ai murit într'adevăr, că ai murit fără înviere, fără consolare a lui Isus, să știi că nu există decât viața de aici, aspră neîndurătoare, fără legi morale?

Dar dacă te-ai întors dela Christ, te vei putea întoarce cu un sentiment aristocratic spre viață și să-i ceri ceace poți cere dela ea: bucurie, primejdie, triumf, putere. Și dacă viața, prin vitregia împrejuririlor nu-ți poate da valorile ei, pentru că un brad mare trebuie să cadă ca să poată crește alți brazi, ridică-te într'un strigăt înspăimântător, disprețuește viața și ucide-o.

Și când vei cădea în conștiința că nu există viața viitoare și că nu există decât viața de aici care nu-ți aparține, orice suflet aristocrat va simți, că a căzut un semen al său, un erou.

SEVER STOICĂ.

RĂVAȘ MAMEI

Răvaș duios de ziua ta
Ti-am scris, pe vânt — solie, mamă;
Și-am tot privit, pierdut așa,
Portretu-ți viu, închis în ramă.

Acuma de-l primești. șirag
De amintiri te însenină ...
Verși lacrimi priponită 'n prag
Și-mi simți cărarea mea străină!

Icoane se trezesc în plâns,
Sub strașini sure de șindrilă;
Invie basmu 'n copcii strâns
Și-mi plângi și tu și el de milă!

.....

Cu grije, după grindă pui
Răvașul scris de ziua ta ...
'b-arăți tot anul orișicui,
Să plângă toți povestea mea.

SONETUL HOREI

GH. BANU

Strămoși din văi și piscuri carpatine
Te-au făurit cu mitul lor de-odată
Tu salți în ii poiana sămănată,
Cu râuri muntenești și cu ghiorghine.

În ritmul tău un drum stelar s'arată
Frântura armoniilor divine
Și cântul codrilor răsună 'n tine
Cu străluciri de piatră nestimată.

M'am prins în legănarea ta superbă!..
buceferii s'au prins pe frunte jerbă
Și dănțuiesc sclipiri de lumină ...

Pricep în pașii tăi și 'n melodie
Cântări făcute pentru veșnicie ...
Pământ și cer prin tine se 'nsenină ...

GRIGORE BUGARIN

INSCRIȚIE PE O SCRISOARE

Scrisoarea asta pleacă prea târziu
Din toamna sufletului dsefrunzit și rece...
Scrisoarea asta pleacă prea târziu
Și poate ar trebui să nu mai plece.

Dar toamna e prea tristă și-i grea precum un gând,
Iar pasărea bolnavă nu poate să mai stee
În toamnă și în moarte, ci pleacă vrând, nevrând..
Scrisoarea asta pleacă mult prea târziu, femeie.

Un gând e greu ca vremea și 'nalt cât o durere,
Dar pot să-l port în mine și pot să-l rup în două;
Scrisoarea asta însă e-o pasăre bolnavă,
Ce trebuie să plece că 'n suflet bate vântul,
E toamnă, frig și plouă.

LUCIAN EMĂNDI

BCU Cluj / Central University Library Cluj

NOȚI DE VEGHE

În nopți de priveghere ți-am trimis
Din freamătul de doruri ne 'mplinite,
Într'un buchet de gânduri dăltuite,
Chemarea mea de dincolo de vis.

M'am lepădat de hainele dorinții,
Când vremile 'n adâncuri s'au prelins.
Din jarul rece-al lunii mi-am aprins
Candelele de veghe-a suferinții.

În mine versul trist și sbuciumarea
Au ars în clocot de vulcan nestins...
Tăcerea ca o apă s'a întins
Când a crescut din umbră depărtarea.

În nopți de priveghere-argint de stele
Ca păpădia 'n larg s'a spulberat...
Un fulger din adânc a despicat
Catapeteasma gândurilor grele.

PAVEL BUTAN

Teoria dirijării

În articolele precedente am schițat o imagine credincioasă a regimului culturii în cele două epoci de fundamentală antiteză despărțite prin cruciala dată revoluționară de 10 Februarie. Între dispersiunea partidistă-politicianistă a defunctului regim politic anterior lui 10 Februarie și unitarismul dinamic al actualului regim politic, este firesc ca fenomenul cultural să dobândească coeficienți diferiți de dezvoltare în funcție directă de concepția de temelie de la care se inspira regimul politic al orei. Am încercat să insist asupra unei izbitoare contradicții dintre tratamentul de oropsită cenușăreasă din regimul politicianist și tratamentul de largă solitudine de care se bucură cultura în momentul de față, datorită amplei viziuni asupra rosturilor funcționale ale acesteia în cadrele bogate și dinamic frământate ale noiei orientări politice și naționale. O aprigă voință creatoare în toate domeniile — și îndeosebi în cel cultural, — își manifestă cu evidente eficiențe existența necontestată. Ceeace denotă reală și activă înțelegere a realităților și necesităților. Se recunoaște netăgăduita primărie a elementelor de ordin spiritual în domeniul politicului, până aci stăpânit de cea mai meschină concepție de strict materialism. Se tinde cu hotărîre spre o revalorificare spiritualistă a ierarhiei valorilor umane. Este o reacțiune caracteristică zilelor noastre. Se poate constata cu egală intensitate pe întreg globul în cele mai recente concepții de filosofie politică. Dar să revenim la chestiunea care ne interesează deocamdată. Și anume la situația fenomenului cultural în cadrele acestui regim. și condițiile de realizare eficientă a principiului cel nou în materie culturală: dirijarea.

Dirijarea culturii este o necesitate primordială a orientării politice de organizare a statelor în epoca postbelică. Într'adevăr, caracteristica esențială a tendințelor postbelice în domeniul organizării și idealurilor statelor este extrema concentrațiune a tuturor latențelor națiunii. (În acest sens se poate spune că principiul naționalităților, care a dominat întreg secolul 19, cu consecințele ultime în principiul wilsonian al autodeterminării populațiilor naționale, stă la temelia actualei concepții asupra menirii statului modern). Este acea concentrațiune crescândă a funcțiilor și atribuțiilor de îndeplinit, prin realizarea principiului administrației integrale. Statul manifestă o puternică tendință de actualizare potențată a întregilor game de infinite posibilități oferite de o națiune. Se urmărește organizarea acelei inextricabile armaturii naționale, care să constituie fundamentul eforturilor spre o plenară desăvârșire și realizare a spiritualității națiunii. Este accentuarea dramaticii preocupări de realizare a tezaurului de specific național. Tot ceea ce o națiune are ca un capital ereditar biologic și spiritual se vrea actualizat la maximum. Se desprinde tendința fermă de deplină și personală, unică manifestare a națiunii organizate în stat; dar un stat cât se poate de omogen (sub acest unghiu se desprinde ca o caracteristică evidentă acțiune

nea de epurare a masei naționale din punct de vedere etnic: mișcări antisemite, acțiuni de reducerea cifrei absolute a minoritarilor, toate cu un caracter mai mult sau mai puțin oficial, după cum statul respectiv s-a declarat pentru o politică de purificare a rasei sau nu; în orice caz, este de netăgăduit înclinarea spre o conformație omogenă din punctul de vedere al structurii etnice). Această unicitate națională se realizează efectiv printr-o permanentă grijă de fondul ereditar biologic (în această direcție avem acțiunile de purificare rasială) și prin crearea unei ambianțe prielnice dezvoltării integrale a virtualităților de ordin spiritual. Dar aici avem numai două din marile compartimente ale oricărei vieți naționale și statale. Nu trebuie să omitem cea de a treia categorie de o însemnătate de prim ordin: partea materială, viața economică. Fiecare categorie își cere cunoașterea împrejurărilor speciale pe care le prezintă și o acționare conformă acestor specificități. Principiul este același, dar măsurile cu caracter particular diferă. Dintr-o concepție de bază se inspiră o multitudine de acțiuni cu strictă convergență de scop. Fundamentarea cauzală a acestei noi concepții am schițat-o. Ceeace ne interesează acum sunt modalitățile particulare de realizare potrivit condițiilor speciale ale fiecărei categorii enumerate. În domeniul biologicului avem o serie nesfârșită de acțiuni și măsuri, cu rădăcini în concluziile ultime ale științei puse în slujba nemijlocită a idealului național. În acest domeniu constatăm rezistența organică a factorului efectiv uman, unde numai o acțiune radicală energică și de durată rodește. În domeniul economicului constatăm prezența unei sciziuni pronunțate între teorie și practică, tradusă în fapt printr-o aservire recunoscută a practicei. Dela primele și modestele începuturi ale »sistemului de economie națională« al lui Friderich List și până la ultimele forme ale autarhiei și economiei planificate, postulatele teoretice au avut o nezdrucciunată întâietate, netăgăduită, fiind îndeaproape urmărite prin măsuri de politică economică conforme acestor postulate, care însemnau o adâncire crescândă a făgașului de direcțiune dirijatoare. Bineînțeles, dirijarea economică întocmai cași dirijarea fenomenului biologic și cultural, nu este un fapt de sine stătător, ci se fundează pe o filosofie politică, care trădează orientarea generală a vremii. Dirijarea, în oricare domeniu am considera-o, nu constituie atât o necesitate organică cât este consecința nemijlocită a idealului de organizare maximă a statului (statul socotit ca o coincidență a națiunii, o expresie activă a etnicității).

Dirijarea de orice natură ar fi, o considerăm izvorită din rațiuni eterogene domeniului respectiv, ca o transcensiune de efect. Elementul eterogen generator este concepția generală politică și etică a vremii. Ne rămâne acum să încercăm să surprindem conturile precise ale condițiilor de realizare eficientă a principiului dirijării culturii.

Este învederat că pentru a se putea realiza în condiții mulțumitoare sub aspectul rezultatelor, dirijarea trebuie să îndeplinească anumite condiții care să răspundă în mod propriu naturii și elementelor acestui principu contemporan de filosofie practică politică.

Mai sus am făcut o sumară expunere a cauzelor și obiectivelor dirijării. Dirijarea este antiteza elocventă a anarhizmului și incoerenței acțiunilor întreprinse sub semnul dispersionist și risipelnic al concepțiunilor democratice și individualiste, în care se socotea în mod profund greșit, că realizări maxime, în toate domeniile cu cel mai optim profit pentru toți, se ebține numai întrun regim de statut libertar. Îndeosebi asupra sferei de extindere a atribuțiunilor statului se crease o concepție devenită azi subiect de bogată istorie a unor timpuri uu așa de depărtate, potrivit căreia se preconiza și se practica o desăvârșită neinterventie în câmpurile multiple de activitate națională. Revoluția fundamentală operată în concepția generală asupra menirii statu-

tului în cadrul vieții naționale, iscată din necesitatea obținerii unei concentrațiuni extreme a posibilităților actuale și virtuale de energie națională, ne-a dăruit această nouă concepție: dirijarea. Iată, în aceasta izvorul simultan de cauze și obiective. Este o simultaneitate de natură să înrăurească puternic structura însăși a noului principiu de viață statală și națională. Din aceasta se nasc însă caractere legate de însăși natura regimului intern, creator de tipare inoite de viață de stat. Caracterele principale, aflate în legătură cu împrejurările care ușurează o largă și eficientă realizare a dirijării, — împrejurări și condiții despre care am mai vorbit, — sunt unitatea de comandament în acțiunea dirijatoare și o centripedică acționare în sensurile complexe ale planurilor de activitate. Orice acțiune de dirijare necesită existența unui cadru de acționare cât mai larg, un câmp cât mai extins, precizarea corectă și clară a obiectivelor de atins, un material uman credincios noulor idei pe care să le militeze activ și în plus, bine pregătit în domeniul propriu de specialitate.

Acestea sunt necesități de condiții, dar marile imperative ale dirijării rămân: unitatea de doctrină, unitatea de comandament și acțiunea convergentă întreprinsă pe toate planurile de activitate. Unitatea de comandament înseamnă suprema cheazăsie a nealterării esenței obiectivului vizat, este certitudinea păstrării drumului jalonat, al firului diriguitor al acțiunii, fir care unește simbolic și real cauzele de obârșie, realitățile, cu obiectivele, finalitățile, Unitatea de comandament înseamnă posibilitatea singulară indispensabilă unei perspective largi și bogate asupra variațiunilor structurale și asupra fluctuațiunilor formale și superficiale fenomenului de dirijat. Având perspectiva clară și obiectivă deschisă asupra fenomenului respectiv, ni se oferă implicit o reală posibilitate de sesizare imediată și conformă a tuturor mutațiunilor neașteptate ivite în multitudinea luxuriantă și în varietatea neregulată a aspectelor; o atare posibilitate de aflare a celei mai mici și insesizabile modificări de constituție sau formă ușurează într-un chip nebănuit de puternic păstrarea permanentă a drumului spre obiectivul dirijării, prin efectul satisfacerii concomitente și adecvate la necesitățile noi iscate din schimbarea produsă în realitățile cauzale sau în condițiile de realizare. Unitatea de comandament este imperativul strategiei dirijării. Acțiunea de îndrumare a fenomenului cultural trebuie să fie definită, clară și susținută. În afară de aceasta, să aibă un caracter permanent și nealterat de generalitate, de totalitate; ceea ce înseamnă că, trebuie urmărită pe toate planurile multiple și variate ale vieții comunității naționale de așa manieră încât să realizeze o acțiune unitară centrică și centripedistă spre acelaș țel comun al noulor tendințe politice și naționale. Căci, să nu uităm, dirijarea, oriunde și oricum s-ar manifesta și realiza, urmărește finalități esențialmente politice. Ori, politicul este intim condiționat în existența și desfășurarea sa de o seamă de elemente față de cari susține raporturi de funcționalitate strânsă și reciprocă. Dirijarea fiind de esență politică, o politică veridică națională, devine realizabilă în integritatea structurii și extensiunii sale prin îndeplinirea coordonată, simultană, cu vizarea aceluiaș scop, a principilor sale, în domeniile limitate și subordonate ale tuturor elementelor componente de natură para și meta politică.

Dacă realizarea unei idei se urmărește în complexul de ordinaritate, în totalitatea desordonată și prolifică a aspectelor nenumărate și necunoscute ale cotidienei realități, intervin avantaje neînchipuite din capacitatea totalizării viziunii și a sforțurilor convergente, prin efectul interdependenței netăgăduite a sectoarelor și nivelurilor de activitate. Pentru că în dirijare, esențialul îl constituie problema de ansamblu.

Urmează ca în articolele viitoare să urmărim cu atențiune și grijă de adevăr și realitate, semnele neîndoelnice ale dirijării, așa cum se desprind din tendințele manifeste ale practicei noastre administrative în materie culturală.

Ambrozie Melinte.

NORI DE TIMP

TOAMNĂ

S'au uscat în farini vrejii
Murele s'au isprăvit,
In ogradă palizi dujii
De frunzare s'au golit.

Pe cărare 'ngrămădite
Stacojii frunzele stau,
Cumpenele 'nțepenite
Ape 'n cofe nu mai dau...

De pe culmi coboară turme
In sburdălnicii spre sat,
Vin dulăii pe-a lor urme
Gudurându-se 'n lătrat...

Arde' n zare soare roșu
Peste cer perdeaua tivind,
Sus pe prispă șade moșu
In visare așipind.

AMURG

E amurg. S'a șters lumina
De pe deal și din câmpie.
Noaptea și-a întins cortina
Diafană, cenușie.

Umbrele își țes contururi
Și spre codru și spre sat.
Turlele parcă de-apururi
Clopotele 'n seară bat.

PLOAIE

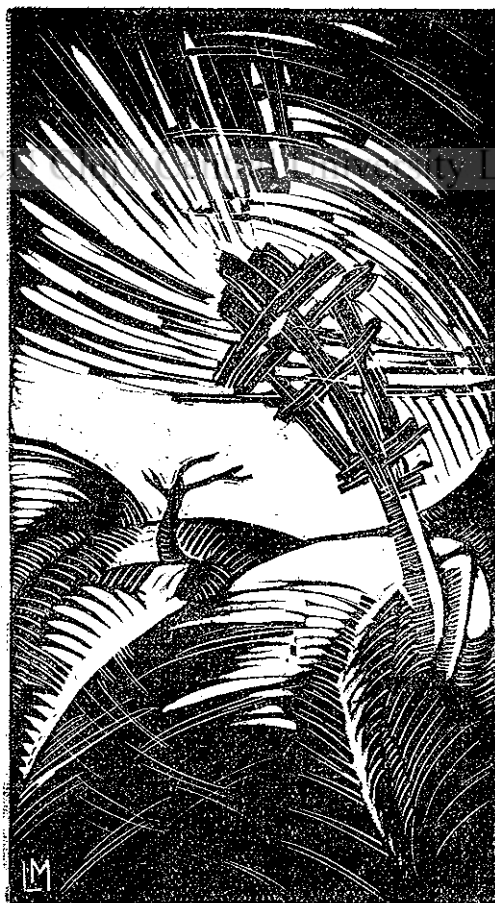
Ceru-și scutură agale
Poalele de apă pline,
Pe sub creste carpatine
Murmură șuvoaie 'n cale.

ROUA

Dimineața, iar aprinsă,
Chiamă depărtării vântul...
Pe spinarea ierbii ninsă
Roua 'și sclipuie argintul.

Lanul în cădelnițare
Scutură în țarnă rouă
In slăvi o priveghetoare
Cântă-o trilogie nouă.

FANE GEORGE PAJIȘTE

Calea fără doruri (Gravură în plumb) — L. Mureșianu

Pictorul CORNELIU MINIȘAN

În atmosfera caldă de idealuri și de lumini cromatice a unui atelier din Arad se făurează opere artistice care poartă imaginea viziunilor unui talent plin de vigoare. Este cuibul de creație al pictorului Corneliu Minișan, care pulsează de îmbelșugate și vibrante manifestări coloristice.

Restras de sgomotul lumii încărcate cu preocupări materiale, acest reprezentant autentic al îndrumătorilor din generațiile înaintate își urmează tăcut, dar sigur pe sine, drumul realizărilor picturale după normele de conduită artistică a școlii vechi, în care nu pătrunse încă influința concepțiilor moderne. O privire retrospectivă asupra activității artistice a lui Corneliu Minișan ne revelează icoana pură a unui suflet și cuget, cari prin puterea lor de adâncă percepere și filtrare optică a lucrurilor, precum și prin claritatea și luminositatea redării lor, au mers pe linia tradițională a impresionismului românesc, îmbogățindu-l sugesive licăriri de vederi și exprimări personale. Acolo însă unde personalitatea pictorului Corneliu Minișan se remarcă în toată splendoarea, este gama nesfârșită de nuanțe a paletelor sale din care își trage izvorul bogatelor și variatelor expuneri coloristice. Lunga-i carieră artistică și talentul robust i-a adus numelui său multă strălucire. Peisagiile sale diafane și pătrunse de sensibilitate fină, precum și subiectele de „natură moartă“ tratate cu atâta măiestrie au cucerit admirația tuturor. Câmpul vizual, prin care se reflectează înregistrările spiritului său de observație și de cumpănire cromatică, este secretul artei sale, fiindcă prin această viziune își leagă sufletul de minunatele descoperiri pe cari le smulge din noianul dărniciilor naturii. El culege și reține ceea ce ochiul său găsește sublim, câteodată chiar și amănunte ce altora ar părea neînsemnate sau banale, și

din acest rod al percepției sale artistice, boțezat în lumina străvezie a paletelor, își alcătuiește mintal opera și o transpune apoi pe penelului ca să-i dea înfățișarea externă. De aceea tablourile lui Corneliu Minișan sunt forme de veritabile înfăptuiri artistice, cari în structura lor își mențin punctele esențiale ale fondului scos din natură, dar în complexul lor poartă nota caracteristică și originală a valorii talentului și personalității sale.

Corneliu Minișan este bănățean din naștere și arădan prin adopțiune, în realitate el aparține bătrânei pleiade de artiști, atât de puțini la număr, cari s'au alipit cu dragoste și cu pasiune mele augurilor din vestul țării, unde au aflat pentru sufletul lor bogate surse de inspirație. Născut la 27 Ianuarie 1885 în comuna Nereu din Torontal, a trecut la școala primară din Cenad, apoi la liceul real din Debrețin. La Sighetul-Marmației a urmat Pedagogia de Stat, iar la Viena Școala de artă grafică și plastică. După terminarea studiilor s'a stabilit la Arad. A avut până acum peste 60 de expoziții în toate orașele din Transilvania, la București și în Jugoslavia. S'a bucurat de multe succese în viață, desigur însă că cele morale erau mai numeroase decât rezultatele bănești ale muncii sale. Are tablouri răspândite pretutindeni, atât în saloanele particulare, cât și prin sălile diverselor instituțiuni publice. Dacă am insistat acum asupra vieții și operei sale, este ca să-i aducem o justă și meritată recunoștere pentru fecundele-i lucrări de până acum și ca să-i arătăm cât de util ar fi să înfrângă prejudecățile anilor ce-l vor coplesii tot mai mult, pentru a-și putea da toată contribuția puterii sale de creație intereselor de afirmare ale artelor plastice românești.

Aurel Cosma

NU PLÂNGE CÂNTEC

Adun din padini bihorene,
cu brațele, tristeți de sânziene
și umblu ca o umbră după lună,
tăindu-mi amintirea 'n strună.

Mi-s gândurile ca ulcioarele,
din cari mai beau copilăriei mele soarele.
Cobor în strofe dorului izvoarele
și ochii ce mi-i svârl din munte căprioarele.

Stai visule, cu brațe calde de cuvinte, pe aproape,
minunile cuprinde-le între pleoape
și cuiburile stelelor cu șoapte mici...
Nu plânge, cântec, să le strici.

PETRE BORTOȘ

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Condeifului meu...

Prietene! Ce-aș face fără tine!... Pe aripa
ta îmi atârni aripa visului, cum își atârni în-
tinericul fulgii de raza soarelui.

...Căci mișcările înmlădierelor tale, sunt
mișcările sufletului meu. În foșnetul tău, e bu-
curia tăcerii mele...

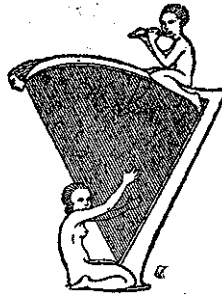
Prietene!... îmi ești drag cum îi este dragă
arborelui lumina. Căci, tu m'auzi, prietene, și-mi
desprinzi din infinitul tăcerii, arta: heruvimul des-
nădejdlor.

Prietene, prietene, prietene!... între noi
rămâie nesfârșire.

...Pe aripa ta de fulgi negrii ca nevăzu-
tul, eu voi atârni cununa gândurilor mele.

CORIOBAN BĂRBĂȚ

Epigrame

*La Sibiu d. ministru Eugen Titeanu a vorbit despre rolul Presei
și despre cucóane...*

Domnul Ministru E. Titeanu
A stăpânit o clipă, clipa.
Dar vorbind și despre Doamne,
Prea mult și-a întins aripa.

* * *

*La 8 Noembrie, din inițiativa municipiului București, s'a oficiat
un parastas la mormântul lui Eminescu când a vorbit și Nigrim.*

La pomenirea azi făcută
Lui Eminescu 'n țințirim,
A vorbit și-un mort: Nigrim...

BCU Cluj / Central University Library Cluj
aceluiaș

Ce-a prevăzut Eminescu
S'a întâmplat chiar la fel:
La mormântul lui acuma
A vorbit „și-un mititel“...

* * *

aceluiaș

De-ar fi știut Eminescu
Că vorbește azi Nigrim,
O ștergea din țințirim

* * *

După poetul Horia Furtună a vorbit și Nigrim

A fost să aib 'o mare supărare
Astăzi de ziua lui în țințirim:
Furtună l'a înviaț în splendoare,
Ca să-l omoare și mai greu Nigrim.

Soroca.

D. IOV

C R O N I C I

Cronica literară

Pe marginea bilanțelor literare

Privirea în ansamblu a literaturii — la fiecare sfârșit de an — este o normă născocită și întreținută de purtătorii de cuvânt, cari spre mândria lor, analizează „Simțirea umană”, în laboratorul: foiletonului, cronicii, studiului de mici proporții, laborator lipsit nu atât de materiale cât mai ales de pricepere.

Necesitatea acestei anchete este demonstrată cu prisosință de toate cadrele de activitate omenească.

Valabilitatea în timp, ar fi sustrasă oricărei discuții, din momentul în care ar depăși cadrul unei înșirări seci, de *autori și cărți*.

Comerciantul de orice nuanță, croitorul, plugarul, etc., își face bilanțul anului său de activitate; privește mai întâiu „calitativ” numai după aceia „cantitativ”.

Dacă o marfă nu a fost căutată pentru un anumit neajuns, își concentrează forțele, iscodește numai decât remedii, pentru o cât mai înzecită compensare, a pierderii de până aci.

Dorul de câștig rupe — de data aceasta baierile procedului meschin „Marfă proastă câștig mult” și se situează pe planul etic, „Proporționalitate între marfă și valoare”.

În literatura de azi sunt rarități asemenea manifestări. Majoritatea scriitorilor sunt întâi de toate *comercianți* și apoi — dacă mai poate fi vorba — *artiști*.

Comercianți nu în sensul vânzătorului de pește, ci în cel al pescarului ce continuă să vândă, cu riscul de a întocsi întreaga populație consumatoare.

400 de pagini și o copertă aiurită, echivalează pentru cel ce-o semnează, o carte aducătoare de câștig sau pierdere, nici de

cum o carte menită să ridice nivelul de cultură și civilizație al poporului din care face parte și cu el prestigiul celorlalte nații, cari abia așteaptă să conlucrezi pentru marea operă de înfrățire, a tot ceea ce este om.

Idealul lui Eminescu este hulit și normormântat de toți cei, cari scriu pentru a vinde, nu pentru a îndrepta un rău.

Tendența scrisului lor este banul, nici pe departe idealul sfânt, idealul trăit cu atâta intensitate etică de stămoșii noștri.

Nu ne putem indentifica cu cei, cari marchează anul 1938, ca un an bogat în literatură.

La prima vedere putem ușor aluneca pe panta acestei greșeli; cercetând mai amănunțit spectacolul, ne va îngrozi.

Origina acestei „bogății” se prezintă sub două aspecte:

- 1) Al traducerilor și
- 2) Al scrierilor etnice.

Ne aducem cu drag aminte de puținele dar atât de valoroase traduceri, căsnite de d. *Lascarov Moldovan*. Oricând vor avea puterea aceia magică de înălțare a sufletului, dându-i putere de muncă și însutindu-i speranța victoriei nerăpuse.

Traducerile anului 1938, exceptând câteva, sunt semenea pusderiei de cânepă, pe care dorind a-i afla valoarea ce o mai reprezintă, o arunci în foc. Flacăra este mică și de puțină strălucire.

Pentru a găsi valabil criteriul unei traduceri, trebuie să îndeplinească cât mai mult legea divină „*folositoare*”, lege cu caracter general, lege ce se impune scrisului.

Gândului și slovei să nu li se așeze zăgazuri etnice. Să circule libere, dar numai atât timp cât ele sunt de acord cu vrerea geniului uman, atât timp cât ele au scopuri a căror valoare morală este de talia *necinstei* și a *discordiei*.

Nu respectă această vrere, nu-și are

rostul. Se înglobează dela sine în rândul cărorora, au ca scop „banul“, care înainte de a fi câștigat le aduce moartea.

Tot ce se traduce în limba unui popor, trebuie să fie adevărate »perle«, ale literaturii universale.

Drept confirmare a puținei valori conchisă de traducerile anului 1938, este însăși vizita a unui foarte însemnat număr de scriitori străini, cari fie-ne iertat s'o spunem, au făcut pe vânzătoarele de pepeni verzi.

Fiecare în discursurile ținute n'a făcut altceva, decât să-și întindă cât mai mult posibil piața de desfaceri. Au căutat mărirea debușurilor, convertind cât mai mulți cumpărători, cari fac gestul, conform unor anumite considerente.

Așezând pe asemenea „tron“ arta, este a înmormânta-o fără nici un ceremonial, ca pe ceva ce n'a existat.

Cât privește literatura frământată din și pe acest pământ, se impune o cât mai grabnică salvagardare.

Numărul de cărți ce continuă să apară neîntrerupt, contribuie în mod vertiginos, la îndepărtarea pușinilor — admiratori.

Este și firesc să fie așa!

Sacrificând ultimul ban și timpul atât de prețios, pentru cumpărarea și cetirea unei cărți, te aștepti a găsi anumite lucruri, dacă nu prea mari, macar noui fie din punct de vedere al **creiașiei** fie al **realizării**.

Te simți atât de înjosit și ruinat sufletește, când — după atâta căutare — n'ai dat de bobul de argint sau aur, în mormanul de cărbuni.

Privești cu dispreț munca depusă întru vânturarea cărbunilor conținători de bogății, cari în realitate n'au fost decât o grămadă de gunoi.

Scriitorii timpului de azi — cei mai mulți — se fac vinovați, atât față de artă, neisbutind să realizeze minimul „artistic“ cât și față de aproapele său „cetitorul“, înșelându-l, prin smulgerea celor 80 lei, contra a 300 pagini tipărite, pagini fără pic de substanțialitate.

Cuvinte înșirate anapoda, cu speranța de a regăsi în haosul fără margini, povestea banală a studentului Vasilescu, care iubește o femeie — lipsită de ideal — și pe care, nu după mult timp o ia în căsătorie.

Ce distanță până la simbolicul **Ion** și **Răscoala** ale Dlui Liviu Rebreanu sau până la adevărata trăire a vieții, **Intunecare** a Dlui Cezar Petrescu.

De Eminescu numai vorbim, căci el este sus, undeva și ne compătimizește ca pe niște ființe neputincioase.

Cuvintele „**Unul a fost Eminescu**“, cu toată gravitatea lor, nu vor fi desmințite de nimeni.

Cel puțin scrierile de azi, fac această mărturisire.

Să se scrie atunci, când avem de spus ceva, când credem că slova noastră ia parte la îndreptarea unei stări de lucruri necorespunzătoare culturii unui popor. Altfel nul

Orice an literar să încrusteze pe răbojul vremii, trei mari evenimente:

1. Pentru scriitor o cât mai atentă introspecțiune.

2. Pentru critic un spirit de înaltă obiectivitate și întrevvedere în viitor și

3. Pentru cetitor un sprijin neprețuit a tot ce reprezintă o valoare estetică și etică.

Ștefan Codreș

Cronica istorică

Prof. Dr. Aurel E. Petreanu:
Din galeria marilor dispăruți
ai Banatului: *Prof. Dr. Valeriu Branisce*
(1869—1928) *)

Se implinesc zece ani dela moartea marelui român Dr. Vasile Branisce, care a jucat un rol hotărâtor în viața politică și culturală a Banatului.

Distinsul publicist dl prof. Dr. Aurel E. Petreanu directorul liceului „Coriolan Brediceanu” din Lugoj, și-a propus ca să scoată la lumina zilei figurile reprezentative din viața culturală a Banatului.

Volumul acesta al IV-lea, urmează după alte trei, a lui Dr. Alex. Mocsonyi, Coriolan Brediceanu, Dr. Iosif Popovici — iar acuma a lui Dr. Valeriu Branisce.

Dl prof. Dr. Aurel Petreanu descrie personalitatea lui Dr. Valeriu Branisce, arătând manifestarea culturală, politică, națională ce a dezvoltat-o înțeleptul bărbat, „care dela 1901 încoaci stabilindu-se definitiv în Lugoj, a devenit un strălucit exemplar al culturii noastre bănățene, unul dintre luptătorii cei mai îndârjiți ai drepturilor noastre naționale”.

A desfășurat o activitate dintre cele mai bogate, luptând din răputeri pentru cauza națională a Românilor din Banat și de pretutindeni.

„Nici un obstacol, nici o jertfă nu l-a putut împiedeca în desăvârșirea mesianismului său național”. (pag. 6). Născut în comuna Cincul-Mare din Ardeal, județul Târnavamare, la 10 Ian. 1869, și-a făcut școala primară acolo, „fiind crescut într-o atmosferă senină și curat românească de cătră părinții săi”. Tatăl său Moise Branisce (1834—1891) un intelectual de seamă a luat parte la mișcările politice ale Românilor din Ardeal, între anii 1863—1865 și 1881, ocupând diferite demnități ca: deputat sinodal, judecător și apoi cea de primpretor. Școala îngrijită ce a făcut-o Valeriu Branisce între anii 1879—1887 în Sibiul românesc și plin de avântul național*, i-a asigurat succesul. (pag. 7). A continuat după terminarea studiilor liceale la Universitatea din Budapesta, unde la facultatea de filosofie și litere a ascultat cursurile de limba și lit. română, maghiară, filologia și filosofia, între anii

(1887—1891). Aci s'a inspirat din ideile naționale ale timpului și a militat în șirul studenților români a societății academice literare „Petru Maior”. În 1891 a obținut titlul de doctor în filosofie și litere, cu teza mult apreciată: »*Andrei Mureșanu*«. Nemuritorul cântăreț a fost eternizat prin studiul bogat și de o aprofundare deosebită a lui Valeriu Branisce.

În 1891 își începe activitatea profesorală la gimnaziul superior ortodox român din Brașov. Aci găsește pe marii apostol, și pedagogi ai românismului: Virgil Onițiu Pantelimon Dima, Paul Budin, Dionisie Făgărășanu, Vasile Goldiș, Dr. Iosif Blaga, Dr. Ioan Bunea, Dumitru Lupan, Axentie Banciu, Nicolae Sulică, Nicolae Bogdan s. a. Cursurile ce le-a ținut la Brașov au fost adevărate prelegeri naționale și științifice 1891—1893, (pag. 10).

Frământările naționale, politice, precum și invitația telegrafică a lui Dr. Ioan Rațiu, l-au determinat pe Dr. Valeriu Branisce, să-și schimbe catedra în 1893 în Brașov, cu redacția ziarului politic „Tribuna” din Sibiu. „Tribuna din Sibiu” a jucat un rol covârșitor în pregătirea actului istoric al „Memorandului”. Dr. Valeriu Branisce a devenit în scurt timp, ziaristul și publicistul cel mai de seamă al renașterii naționale. (pag. 11).

Dr. Valeriu Branisce vine în 1893 la Timișoara, chemat fiind de Dr. Alex. Mocsonyi și redactează ziarul »*Dreptatea*«. În jurul acestui ziar bănățean se grupează tot sufletul românesc din Banat, iar din 1894 ajunge director Dr. Val. Branisce și „Dreptatea” devine „cel mai mare și cel mai bine redigiat ziar al Românilor din Ungaria”. (pag. 13).

Scrisul lui Dr. Val. Branisce, dârz și naționalist aduce după sine 23 de procese, cari se judecă în fața Tribunalului din Timișoara, iar avocatul apărător a fost Coriolan Brediceanu din Lugoj. Dr. Valeriu Branisce a fost condamnat la 2 ani închisoare de stat și 1300 franci amendă, în închisoarea din Vaș și-a petrecut anii tinereții „vajnicul ostaș al scrisului românesc”. În 1897 îl găsim în Bucovina, unde aprinde o nouă făclie românească »*Patria*«, dar autoritățile șovine austriace îl împiedecă, se întoarce în Ardeal și colaborează la „Gazeta Transil-

*) Apărute în Lugoj, 1938. Editura autorului, preț 30 Lei.

vaniei" și „Telegraful Român“, și mai apoi își îndreaptă pașii spre Banat. (pag. 15).

Lugojul avea să devină citadela de rezistență a naționalismului, aci era mediul cel mai prielnic pentru promovarea marilor idealuri ale renașterii naționale. Insufleteșii fruntași bănățeni și inițiatori ai „Drapelului“, Dr. Gheorghe Dobrin, avocat în Lugoj, Dr. Petru Țepeneag avocat în Vârșăț și Ioan M. Roșiu avocat în Biserica-Albă, l-au invitat pe Dr. Valeriu Branisce la Lugoj.

Așezat definitiv în 1900 în Lugoj, unde erau concentrate toate energiile românilor bănățeni — s'a pus pe lucru, dând ființă împreună cu avocatul Dr. Gheorghe Dobrin și cu un grup de luptători lugojeni entuziaști: Coriolan Brediceanu, Dr. Gheorghe Popoviciu, Dr. Ștefan Petrovici, Dr. Cornel Jurca, ș. a., la 1/14 Ian. 1901, istoricului ziar lugojan »Drapelul«. Apariția primului număr a fost un eveniment senzațional al Românilor. (pp. 15—16).

În „Drapelul“ din Lugoj, eminentul îndrumător și a pus în valoare toată inteligența strălucită, cultura vastă, — „împrăștiând, din Lugoj, pe toate meleagurile Banatului, razele culturii naționale“. (pag. 17).

La pag. 18 a lucrării d-lui prof. Dr. A. Peteanu, găsim înșirate articolele principale scrise în 1901 de Dr. Val. Branisce, apoi în anii ce au urmat. Curajul și consecvența lui Dr. Val. Branisce se vede mai ales atunci când Dr. Z. Medve „fișpanul“ îi cere în numele lui Tisza ca să subscrie actul de fidelitate față de Statul maghiar, el răspunde categoric: „Viața mi-o puteți lua, dar o iscălitură, care să-mi necinstească numele, nu veți putea stoarce niciodată dela mine“ (pag. 20). Rezultatul a fost, că a trebuit să plece spre temnița Seghedinului, unde a fost deținut până la izbucnirea revoluției... În 3/16 Febr. 1918 se întoarce istovit și bolnav din temnița mucegăită a Seghedinului, în mijlocul lugojenilor săi iubiți. Continuă să scoată „Drapelul“ și să ia parte la toate evenimentele mari naționale din Banat. În luna Mai 1919 îl găsim în calitate de Șef al Resortului de Culte și Instrucțiune Publică, pe lângă Consiliul dirigenț din Sibiu. Opera săvârșită aci e imensă. Lucrările lui literare, naționaliste, sunt dogme ale românismului. Ele sunt mai multe la număr și variate ca conținut. (pag. 22).

„Timp de aproape trei decenii (1901—1928) și-a dat tot sufletul, toată floarea sim-

țirii și a minții pentru întărirea și înălțarea culturii românești în Banat.“ (pag. 24).

Activitatea politică a fost aceea a marilor bărbați ai fostului partid național din Ardeal, unde în anul 1893 la vârsta de 24 ani s'a înrolat sub drapelul național și activat până la sfârșitul vieții sale. A adus servicii nespuse de mari și în această direcție politică, sfaturile sale înțelepte fiind decisive dar atât sub dominațiunea streină ca și cea românească, n'a avut norocul ca să ajungă în parlament. Memorile ce le-a pregătit și cari se află încă nepublicate, cuprind istoria adevărată a Românilor din Ardeal și Banat, și 'n deosebi a frământărilor politice din ultimele decenii de viață politică.

După o muncă imensă și îndelungată în ziua de 1 Ian. 1928 moare în Lugoj, spre regretul tuturor Românilor.

Rămășițele-i pământești au fost așezate cu o rară solemnitate funebră, în subsolul capelei cimitirului ort. român din Lugoj, alături de Eutimie Murgu, Coriolan Brediceanu și At. Nedelcu. În partea II-a lucrării se află publicate diferite articole, discursuri la solemnități, — din ele constatăm stilul clar, gândirea profundă și puterea elocvenței. (pp. I-XX).

Aceste constatări de seamă se desprind din lucrarea d-lui prof. Dr. Aurel Peteanu, care a căutat ca să eternizeze aducând un omagiu marelui luptător, care o bună parte din viață și-a petrecut-o în Lugoj.

Figura lui Dr. Valeriu Branisce ne arată lupta grea, spinoasă a Românilor din Ardeal și Banat.

Ea e un capitol demn de amintit în zilele noastre, scrisul lui Dr. Val. Branisce ne transpune în idealul gazetarului român de odinioară — ne arată totodată cultura vastă și responsabilitatea acelor cari-și așezau gândurile pe hârtie.

Biografia, viața zbuciumată ca și articolele, discursurile reproduse de d-l Dr. Aurel Peteanu, constituie o adâncire a trecutului nostru din Ardeal și Banat, de aceea merită toată lauda.

Generațiile trecute cari l-au cunoscut pe Dr. Valeriu Branisce, vor lăcrăma, iar cele tinere vor munci tot mai mult, având pildă vie pe acela care o viață întreagă a muncit pentru realizarea marelui vis al unirii tuturor Românilor.

Prof. Constantin Rudneanu

Cronica teatrala

Trandafirii Roși

de Zaharia Bârsan

Cu acest basm dramtizat, teatrul Național din Cluj a făcut un turneu în orașele mari din Transilvania, de unde s'a întors cu o frumoasă victorie și o unanimă admirație din partea publicului.

Ca în vremile copilăriei noastre la gura sobei — deși acum e iarnă — am ascultat acest basm armonios, plin de viață și de dragoste. L'am ascultat cu atâta pasiune, că ni-a furat chiar sufletele noastre transplantându-le în basm alături de lumea lui fermecătoare.

Meritul acesta mare de a ne fi capturat sufletul îl posedă Dl Zaharia Bârsan care prin inteligența, fantezia, și versurile sale neîntrecute a făcut operă nemuritoare la fel cu basmul.

Însă meritul i se atribue și mai mult căci a știut să regizeze și să-l pună în scenă așa cum a visat domnia sa acest basm.

Creiat și cântat în întregime de Dl Z. Bârsanu cu atâta pasiune tinerească și vervă imaginativă ca autor; în rolul lui Zefir ca actor pe care l-a jucat așa cum și l-a închipuit nu a fost decât un poet îndrăgostit de fata împăratului cântându-i pasiunea sa dar fără să i-o mărturisească decât numai prin acei minunați trandafiri roși pe care-i aducea în fiecare dimineață din ființa-i în-sângerată în ascuns.

Împăratul îngrijorat și mereu neliniștit de soarta țării sale care era atunci în lupte grele la hotare; uita adesea de curtea și suita ce-l înconjura la palatul său.

Copleșit de ani, totuși cu sufletul său fineresc era mereu preocupat de fericirea patriei.

Dl M. Dimitriu a fost în acele clipe chiar un împărat afât în interpretare cât și în atmosfera ce a dat-o în jurul său.

Dna Viorica Juga a fost în rol o fată

de împărat suavă și fermecătoare nedesmințind însăși numele de Liana. Rolul Lăcrămioarei l'a interpretat cu multă gingășie dșoara Lili Munteanu. Dl Liviu Doctor în Val Voevod, Dl Dem. Constantinescu în paznicul, Dl I. Vancu în rolul lui Șagă împreună cu toți ceilalți actori au dat acel farmec, acea viață minunatului basm al Dlui Zaharia Bârsanu.

Hamlet

de Shakespeare

Nemuritoarea operă a celui mai mare dramaturg al omenirii se menține prin însăși valoarea sa. Dela primele reprezentări de pe timpul autorului și până astăzi, de câte ori a fost jucată pe scenă, poate de fiecare dată ar fi fost o cărămidă pentru mormântul acestei opere, dar fiind ea însăși cu viață s'a salvat singură dela eterna uitare, nu actorii.

Se citesc destul de rare cazuri când pe scenă s'a redat cu atâta profunzime, cu atâta pătrundere psihologică lumea acelei drame.

Rare cazuri spun, căci adesea a interpretat câte un actor în toate complexitățile sufletesti pe Hamlet iar rolurile celalante n'au mai fost prinse în tonalitatea lor sau invers.

Teatrul Național din București a întreprins un frumos turneu cu această dramă, în frunte cu renumitul artist Ioan Manolescu în rolul lui Hamlet. Interpretul lui Hamlet este destul de bine cunoscut publicului iubitor de teatru de a-l mai prezenta; mai relevăm pe Ofelia în scena unde și pierde conștiința; interpretează artistă Maria Magda.

Restul ansamblului s'a părut că sunt stingheri, grăbiți în gesturi și replici pierzând acea atmosferă și tonalitate de profunzime al operei.

V. Iltode

Cronica plastică

Salonul oficial, se poate numi de multe ori, azi o adevărată manifestare artistică; o relevație a anului.

Pentru vizitatori este ocazia unei clipe de confort sufletesc, sau deziluzii, după gradul de înțelegere al fiecăruia.

Pentru cronicari — mai ales pentru cei improvizați peste noapte — nu de rare ori este un prilej bine venit de-a da în stânga și 'n dreapta, în jurând sau laudând după pricepere, împrejurări sau alte interese obscure.

Rare sunt criticile obiective, înțelegătoare și cu învățământ pentru cei interesați și public.

Cronicarii plastici au apărut ca ciupercile după ploaie. Domeniul plastic este un refugiu pentru acest soi de oameni. Da! Un refugiu prielnic, pentru că prin însăși problema ce și-o propune acest domeniu, este un teren prea puțin controlat și deci accesibil pentru veleitățile presupușilor cronicari.

Căci cum ne-am putea explica altfel frazele goale și gogomăniile ce se spun în așa numitele cronici plastice?

Unii dotați cu un oarecare simț al realității declară că renunță la pretenția de-a fi competenți, fără a renunța însă de a-și spune totuși cuvântul.

Alții din motive binecuvântate dau gândirii lor o formă comercială iar alții s'au apucat de critică plastică certaiți fiind cu pieria, literatura, etc.

Cu toții găesc aci cel mai potrivit loc pentru ridicarea unei platforme de unde apoi să jubileze. Și au dreptate în felul lor. E mai preferabil să fi un bun critic de artă — bun în senzul că aci sunt prea puțini cari se pricep — decât un inexistent poet sau gazetar ratat.

O parte din ei merg până acolo încât speculează slăbiciunea artistului — căci har Domnului sunt și artiști de acestia, dacă se pot numi artiști — și'n schimbul unui colț de pânză își vând ultima conștiință, dacă mai au.

Și lucru curios. Unii în nechibzuință și nepricepere vădită se ating chiar de asta cu *țâșniri de brazdă românească*.

Și 'n astfel de împrejurări ne întrebăm: Ce 'n seamnă aceasta? Reavoință, neînțelegere sau diletantism?

Căci printre ei pare-mi-se se găesc și oameni ce păr a nu fi atât de snobi și mărginiți.

Căci dacă 'n plastică la unii artiști se observă anumite tendințe ce nu-și găesc cadrul în sufletul românesc nu trebuie să generalizăm și mai ales să confundăm valorile autohtonice cu autorii acestor pronunțări de străinism etc.

Arta este în primul rând națională. Procesul istoric al artei și rezultatul lui ne desvăluie acest lucru și nu poate fi altfel când ne gândim înapoi la trecut, la arta italiană, olandesă, germană, franceză etc.

Căci ce este o creație artistică decât o frântură de suflet, o parte din eul autorului; o expresie a timpului său legată de pământul zămislitor. Ce este altceva decât artistul însuși venit pe lume cu durerile și bucuriile pământului ce i-a dat naștere.

Dar nu trebuie să ne grăbim șișă forțăm prin diferite teorii — de multe ori neîtemeiate și superficiale — mersul normal al sufletului românesc.

Arta unui popor nu se poate încadra forțat în ideologia unui partid. Ea fiind expresia vitală a unei națiuni se va alătura dela sine, fără îndemnuri pripite.

Căci artistul creator este legat prin moși strămoși de locul nașterii, de copilăria sa și aceste amintiri înfipite în fundul inconstientului său vor apărea încontinuu în exprimarea sa.

Vocea gliei va auzi în fiecare creație a sa și pentru aceasta n'are nevoie de canalizările din afara lui, cari de multe ori din cauza izvorului de unde țâșnesc îl pot deruta din drumul său firesc și bun. Din această ordine de idei reese că tot ce e energie românească va curge dela sine acolo unde trebuie.

Și artiștii ce-au luat naștere la margine de codru și 'n brazdă românească prin însuși structura lor nu pot să pună în pânză sau piatră decât suflet românesc. Nu pot să fie decât români.

Dar acest suflu de viață cere înțelegere și nu îngăduie grabă

Că unii artiști rătăcesc și nu înțeleg acest lucru este dureros. În frământările prin cari trecem — observăm cu toții — stărue apariția unei noi lumi românești. Și 'n plastică ca pretutindeni avem nevoie de o

apreciere și critică sănătoasă, obiectivă, propovăduită de oameni competenți cu gust și cultură potrivită spiritului vremii și nu de indivizi de rea credință superficiali și diletanți. Subiectivismul în artă nu-și are durabilitate.

Datoria criticului de artă plastică este tocmai de a se ști debarasa de orice leșt subiectiv, de-a ști aduna într'un mănunchiu de gând obiectiv toate emoțiile și sentimentele primite din afară. El trebuie să fie prin însăși manifestarea sa un îndreptar al societății.

Ori încrederea colectivității nu și-o poate alătura decât fiind obiectiv și nepărtinitor, fără nici o altă preocupare.

Evident pentru a-ți însuși astfel de calități și principii, e nevoie de un ochiu ascuțit și sănătate psihică unitate psihică nutrită numai din sentimente curate.

Pe lângă materia cenușie mai e nevoie de un simț intuitiv, ce nu se poate câștiga numai prin carte.

E nevoie ca acel ce se dedică cronicelor plastice să fie el însuși artist, sau să fi trecut neapărat prin laboratorul unui atelier de sculptură, pictură, etc.

Natural sunt și excepții dar acestea sunt foarte rare.

Ceeace dorim să încrustăm aci e doar

faptul că un cronicar plastic cu cât posedă mai multe cunoștințe și 'n acelaș timp intuiție câștigată prin experiența lui, lucrând și plămădind materia, cu atât puterea sa va fi mai valabilă, mai obiectivă și deci mai durabilă timpului.

Se spune — și nu de puțini — că un artist nu poate să fie în acelaș timp și un bun cronicar plastic fiind subiectiv în aprecierile sale. Da! Se poate. Dar să ne punem întrebarea: Câți din cei ce scriu cronică plastică, analizându-i bine în tot cece spun sunt mai puțini subiectivi.

Câți sunt obiectivi?

Și dacă luăm în cercetare diferitele cronici ne vom convinge de acest adevăr.

Aproape pretutindeni numai subiectivismul; numai vederi personale izvorite de cele mai multe ori din considerații intime și viceversa.

Este în firea omului, de-a asimila și-a identifica tot ce este mai aproape de el, de înțelegerea culturii și miturilor lui. Sunt puțini cei ce reușesc a fi obiectivi și deci manifestarea lor de valoare.

Acești puțini sunt excepții, sunt revelații, sunt sclipiri geniale ce nu se nasc cu duzina și 'n toate timpurile.

Dar în România ce nu se 'ntâmplă.

N. Brana

Chivușele (Linogravură) L. Mureșianu

REVISTE

Viața Basarabiei

Anul VII Nr. 12 Dec. 1938

Cea mai sărăcită provincie a țării a reușit, în ciuda vremilor și potrivnicilor — pentru a nu spune părăsirii —, să dea o revistă lunară de cultură meritorie.

Di. Pantelimon Halipa este o chezașie statornică în vreri și un îndemn de viață culturală basarabeană.

Articolul „Amintiri despre Simion Murafa” constituie mărturia afirmațiunii de cultură sănătoasă existentă dincolo de Prut.

Cităm un pasagiu din articolul amintit mai sus, considerând că poate fi îndrumător de spirite, folositoare nației românești, mai ales acum, când orbiți de iluzorii înfăptuiri, uităm cea mai sfântă îndatorire națională: consolidarea spirituală a neamului.

„Și iată că, în timpul când N. Moghileanschi îmi povestea toate acestea, s'a anunțat și Simion Murafa. Venise și el să cunoască rezultatul participării sale la concursul Almanahului Basarabiei. Am fost prezentați unul altuia și ni s'a comunicat că lucrarea mea va fi publicată, iar a lui Simion Murafa s'a restituit autorului. Eu, în momentul acela m'am simțit foarte jenat, dar S. Murafa, cu tot eșecul suferit, n'a arătat semne de nemulțumire, ci, dinpotrivă, era chiar bucuros că s'a primit lucrarea unui licențiat în istorie dela Iași, precum știa că sunt dela prietenul Alexie Mateevici, pe când el — Murafa, era licențiat în drept dela Chiev și nu avea pretențiunea să se ia la întrecere cu mine în chestii de istorie.

Am ieșit din cabinetul lui N. Moghileanschi cu dorința de a-i propune lui S. Murafa ceva, ce putea să-i facă plăcere. Știam, din scrisorile lui Alexie Mateevici, că este un naționalist și băiat simpatic.

Când am început să-i vorbesc, m'a și întrerupt și mi-a apus că el a fost rivalul meu fără voie. Eu, la rândul meu, l-am întrerupt și i-am propus o satisfacție: să-și traducă lucrarea și să ne-o dea pentru revista „Cuvânt Moldovenesc”, pe care o moșeam cu vechiul meu prieten, venerabilul tolstoian basarabean Nicolai Nicolovici Alexandri.

Am nimerit tocmai unde ținteam să nimeresc. Simion Murafa s'a unit cu propunerea mea pe loc și noi am început să di-

scutam participatiunea sa la publicatiunea noastră.

Revista „Cuvânt Moldovenesc” era după gândul nostru al inițiatorilor o acțiune de importanță epocală pentru Moldovenii noștri, și Simion Murafa, care venise proaspăt dela Chiev, unde avusese un rol frumos în pământenia basarabeană, asculta cu mare interes expunerea mea, iar, la sfârșit, mi-a și răspuns că el este de acord cu vederile mele și primește cu plăcere să participe la publicațiunea noastră. Și pentru a trece dela vorbă la faptă, așa cum ne plăcea amânduror, ne-am și dus la N. N. Alexandri, că să-i aducem la cunoștiință nou colaborare la revista noastră în preparație.

Graba cu care se alătura Simion Murafa la acțiunea noastră era cu atât mai prețioasă, bu cât întreprinderea nu putea să se infiripeze decât într'o atmosferă de simpatie a societății, căci de mijloace materiale nu dispuneam și această lipsă trebuia s'o împlinim printr'un spirit de jertfă și de avânt din partea cât mai multor intelectuali moldoveni basarabeni. Simion Murafa era un om de jertfă și de avânt, cum rar am văzut în viața mea.”

George Meniuc semnează un document eseu, asupra sentimentului morții în poezie.

Cronicile serioase reprezentate aduc aportul lor deosebit în scrisul românesc de peste Prut, atacând diverse manifestări culturale.

Presa

Săptămânal de cultură socială și națională, pornește să are țelurile neamului românesc sub conducerea dlui Ilariu Dobridor, o chezașie a scrisului nostru.

Forma tehnică și brazda trasă, dela început pusă în mișcarea culturai naționale ne îndreptățește să subliniem nu numai un merit, dar și o realizare.

Menționăm din articolul „Ridicați drăpelele”, următoarele:

„Naționalismul nostru, robust constructiv și profund fărânesc, nu pornește dela exegezele teologale pe vane concepte apusene, ci dela svonorile epitafelor încrustate pe crucile războiului. Nu suntem chiar atât de complicat geniali, încât să vedem peute continente, privirile noastre oprindu-se su-

mar la fruntarii. Noi nu stăm cu capul în cer, ci cu ochii în pământ. Acum nu mai sunt nici grofii trecutului, nici latifundiarii votului. Crescuți în credința mucenicilor și însuflețiți de temerarii răstignirilor istoriei, ne găsim reazim nădejdilor. Răsculătorii suferinței ne îndeamnă să punem capăt profitorilor din umbră, vicleni discipoli ai imitației și modei cari cu imitația vin și cu moda se duc.

Deci, înlături intriga, înlături clevetirile.

Când este vorba să loviască toiagudomnesc, care desparte în două marea al mară și roșie a așteptărilor colective, nu trebuiesc falfăite draperiile urii, ci — ridicați drapelele“.

E o înstăpânire de sine și o purcedere spre adevăratul naționalism.

F. G. P.

„Progresul“ este o revistă cu ținută demnă, înfățișare occidentală și bine scrisă, sub conducerea inteligentă a eminentului publicist și poet d. *Vintilă Petrescu-Vrancea*. Semnează proză și poezii, condeeri de seamă: Al. Lascarov-Moldovanu, col. Gh. Băgulescu, col. Const. Georgescu (Const. George Munteanu), Gheorghe Lungulescu, prof. Pimen Constantinescu, Coriolan Bărbat, Eugenia Petrescu, A. Pascali, E. Ar. Zaharia, Stelian Segarcea, C. Pârlea, I. Tolescu-Văleni, I. Stroe, Coriolan N. Chisanu, P. Irimescu Pyr, Ion I. Pogana, Ion Șugariu, etc., etc.

Cronicele literare și plastice: judicioase și bine puse la punct.

Intersant și actual ciclul „Invasia imigranților“, cu seria de articole satirice: „Molière în veșnică actualitate“, „Fiecare vrea să ajungă scriitor“, „Plagiat“, „Semne pe un dulap cu cărți“, etc., — scrise cu nerv de d. Coriolan Bărbat.

Eu și Europa

Anul III Nr. 1 Ianuarie 1939.

A reapărut sub aceeași îngrijire din trecut:

I. Th. Ilea și Nicolae Rusu, cu singura deosebire că, cei doi directori, un venied din Apus celalt din Răsărit, speră să permanentizeze apariția revistei ce conduc.

Intocmai cum Ion Th. Ilea la un pahar de vin ar spune: Eu (el) și Europa (Nicolae Rusu).

România Eroică

Anul II Nr. 8-9 Dec, — Ianuarie 1939.

Revistă pentru promovarea românismului, de sub conducerea d-lui Ion Colfescu — Delaturda păsește cu certitudine în ani, aducând variate și importante colaborări.

Cronica literară

Castul I Ianuarie 1939.

Apare la Baia Mare, Aduce colaborarea tinerilor scrietori cu serioasă perespectivă cu viitor.

Apostolul

Anul IV. No. 10—12. Oct.-Decemvrie 1938.

Revistă didactică și literară, apare sub îngrijirea Cercului Didactic Piatra-Neamț.

Interesantul articol „Străvechiul trecut al ținutului Neamț în lumina arheologiei preistorice“, de dl. prof. Const. Turcu.

Brazde Bănățene.

Anul II. Nr. 1. Ianuarie 1939.

Apare lunar sub îngrijirea dlui Caius Pascu.

Semnează: Romulus Fabian, Caius Pascu, pr. P. Biberea, Eufrosina Biberea, Scântefa, etc.

Informațiuni literare

Prin publicarea volumașului „Poezii poporane” din jud. Arad, culese de Gh. Toian, biblioteca ziarului „Drapelul și-a îndeplinit încă o datorie pentru promovarea culturii românești.

Această culegere de poezii de dragoste, de dor, descântece, constituie comoara poporului românesc, care prin sensibilitatea — caracterizată — atât de bine de Alecsandri eternează orice sentiment în versuri ușoare, simple și atât de ușoare.

Desprindem:

- Mă muiere, mă nevestă
Cine bate la fereastră?
- Taci bărbate nu fi prost
C'acela-i mârțanu nost!
- Taci muiere, taci urjie,
Nu-i mîța cu pălărie!
- Taci bărbate și te culcă
Nu-ț face noaptea năluca.

D. V. Gheșea, cărturar distins, va îmbogăți literatura, cu un foarte interesant studiu „**Antologia învățătorilor folkloriști**”.

Ca o urmare și întregire a vol. „**Antologia învățătorilor în literatură**” a dlui **B. Jordan**, lucrarea dlui Gheșea va face cunoscută învățătorimea și sub această latură, dealfel, destul de laudabilă și fecundă. Așteptăm apariția.

D. Ion Gâdea, subrevizor al jud. Arad, anunță apariția broșurei „**Chestiuni de învățământ**” D-sa va face cunoscut o seamă de preocupări pedagogice, în legătură cu noul spirit școlar, tratând despre: Ocupațiile indirecte, lucrările pentru acasă și învățământul de tranziție.

S'a svonit apariția unui cotidian în Arad. Această veste o primim cu satisfacție și-i dorim de acum o viață de înaltă atitudine spirituală, mai ales, că va fi condus de cele mai proeminente condee gazetărești.

Rugăm pe toți scriitorii militari să ne trimită note bio-bibliografice și material de reprodus precum și pe aceia

cari dețin documente privitoare la activitatea militarilor în literatură pentru a da o cât mai precisă și complectă »Antologie a scriitorilor militari în literatură«.

Luminătorul la 1 Ian. 1939, a început să apară *La Timișoara* o gazetă sub titlul din »Luminătorul« scrisă pentru popor și redactată de tânărul publicist **Aurel Bugariu**.

Această revistă este organul de propagandă culturală a *Astrei Bănăfene*.

S'a primit la redacție :

Cărți:

- **Lucian Blaga**: *Energie Românească* de **Vasile Băcilă**. (vom reveni)
- **M. Alexandrescu**: *Jocul cuvintelor* poezi, colecția »Gândirea« (vom reveni)
- **Dr. H. Diamant**: *Higiena alimentației* (vom reveni)

Reviste:

- *Sănătatea*, — Anul XXXVIII —
- *Viața Basarabiei*, — Anul VII — No. 12 — Decembrie 1938.
- *Revista învățământului comercial* — Anul III — No. 3—4 — Nov.-Dec. 1938.
- *Cuget Moldovenesc*,
- *Progresul* — Anul V — No. 64.
- *Cronica literară* — caetul — 1 Ianuarie 1939.
- *Biserica și Școala* — No. 6 —
- *Lae Chioru* — Anul I No. 1 — Februarie 1939.
- *Banatul literar* — Anul IV No. 12—12. — Nov.-Dec. 1938.
- *Bravo* — Arad

Ziare:

- *Noua Gazetă de Vest* — cotidian — Oradia.
- *Renașterea* — Oradea.
- *Drapelul* — Arad.
- *Frontul de Vest*
- *Bacăul* — Bacăul
- *Opinia Capitalei* — București.
- *Luminătorul* — Timișoara.
- *Fapta* — Călărași.
- *Avântul* — Petroșani.